

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE N:o 1 med anledning
av den utav Finlands Riksdag antagna lagen, inne-
hållande särskilda stadganden rörande landskapet
Ålands befolkning.

Landstinget har till Lagutskottets beredning den 15 innevaran-
de juni remitterat förenämnda lag i den lydelse, densamma av Riks-
dagen antagits.

I sådant avseende tillåter sig Lagutskottet erinra om följän-
de omständigheter:

Den 24 juni 1921 har Nationernas Förbunds Råd avgivit ett så-
lydande uttalande och beslut:

"Sedan de båda av Ålandsöarnas öde intresserade parterna med-
givit, att Nationernas Förbunds Råd utsåges att utjemna den menings-
skiljaktighet, som uppstått, och förklarat sig villiga att ställa
sig Rådets beslut till efterrättelse;

sedan Rådet tagit i betraktande dels juristkommissionens rap-
port, med däri framlagda slutsatser beträffande kompetensfrågan,
dels ock Rådets beslut den 20 september 1920, varigenom Rådet till-
erkänt sig ifrågavarande kompetens ;

sedan Rådet tagit kännedom om alla de geografiska, etnogra-
fiska, politiska, ekonomiska och militära skäl, för vilka redogjort
i det av de rapportörer, som på Nationernas Förbunds anmodan företa-
git en ingående undersökning, avgivna memorandum;

men sedan Rådet å andra sidan funnit en lösning lyckligast,
som medför största möjliga säkerhet för såväl öarnas befolkning,
som för de intresserade parterna

har Rådet vid sammanträde den 24 juni beslutat:

- 1) Suvareniteten över Ålandsöarna erkännes tillhöra Finland;
- 2) Freden, det framtida goda förhållandet mellan Finland och
Sverige samt öarnas egen valgång och lycka kunna ej annat än befas-
tas genom åtgärder, som åsyfta a) nya garantier åt ögruppens befol-
kning; b) ögruppens neutralisering och icke-befästande;

3) De nya garantier, som böra inflyta i självstyrelselagen, böra särskildt avse att bibehålla det svenska språket i skolorna, att bevara jordegendomen i invånarnes händer, att inom rimliga gränser fastställa inflyttade personers förvärvande av rösträtt och att säkerställa att till landshövding utnämnes en person, som åtnjuter befolkningens förtroende;

4) Som Rådet funnit, att den bästa lösning beträffande garantier-
na vore att finna i en överenskommelse mellan Finlands och Sveriges
representanter, vid behov under medverkan av Nationernas Förbunds
Råd, har beslutats, att man skall söka uppnå sådan överenskommelse
genom båda parternas medgivande. För den händelse samförstånd ej upp-
nås, skall Rådet själv bestämma de garantier, som enligt dess uppfatt-
ning böra införas i självstyrelselagen av den 6 maj 1920 i form av
ändringar. Under alla omständigheter kommer Nationernas Förbunds Råd
att övervaka dessa garantiers tillämpning;

Sedan härefter, under medverkan av en ledamot av Nationernas
Förbunds Råd, överenskommelse träffats emellan Finlands och Sveriges
representanter, godkändes garantierna för Ålandsöarnas befolkning den
27 i samma månad uti nedanstående lydelse:

1) Finland, som är beslutet att säkerställa och garantera Ålands-
öarnas befolkning bevarandet av dess svenska språk, kultur och loka-
la traditioner, förbinder sig att utan dröjsmål i självstyrelselagen
för Ålandsöarna av den 7 maj 1920 införa nedanstående garantier.

2) Landstinget och kommunerna på Åland äro i intet fall skyldiga
att underhålla eller giva understöd åt andra skolor än sådana, i vil-
ka svenskan är undervisningsspråk. I statens undervisningsanstalter
skall undervisningen likaledes givas på svenska språket. Utan veder-
börande kommuns samtycke kan undervisning i finska språket icke med-
delas i sådana folkskolor, som underhållas eller erhålla understöd
av staten eller kommunen.

3) Då någon på Åland belägen fastighet försäljes till någon person,
som icke äger hemortsrätt i landskapet, äger varje person, som där
har hemortsrätt ävensom Landstinget och den kommun, inom vilken fas-
tigheten är belägen, rätt att återköpa fastigheten till ett pris, som,
om överenskommelse icke kan träffas, skall fastställas av häradsrät-

3) De nya garantier, som böra inflyta i självstyrelselagen, böra särskildt avse att bibehålla det svenska språket i skolorna, att bevara jordegendomen i invånarnes händer, att inom rimliga gränser fastställa inflyttade personers förvärvande av rösträtt och att säkerställa att till landshövding utnämnes en person, som åtnjuter befolkningens förtroende;

4) Som Rådet funnit, att den bästa lösning beträffande garantier-na vore att finna i en överenskommelse mellan Finlands och Sveriges representanter, vid behov under medverkan av Nationernas Förbunds Råd, har beslutats, att man skall söka uppnå sådan överenskommelse genom båda parternas medgivande. För den händelse samförstånd ej uppnås, skall Rådet själv bestämma de garantier, som enligt dess uppfattning böra införas i självstyrelselagen av den 6 maj 1920 i form av ändringar. Under alla omständigheter kommer Nationernas Förbunds Råd att övervaka dessa garantiers tillämpning;

Sedan härefter, under medverkan av en ledamot av Nationernas Förbunds Råd, överenskommelse träffats emellan Finlands och Sveriges representanter, godkändes garantierna för Ålandsöarnas befolkning den 27 i samma månad uti nedanstående lydelse:

1) Finland, som är beslutet att säkerställa och garantera Ålandsöarnas befolkning bevarandet av dess svenska språk, kultur och lokala traditioner, förbinder sig att utan dröjsmål i självstyrelselagen för Ålandsöarna av den 7 maj 1920 införa nedanstående garantier.

2) Landstinget och kommunerna på Åland äro i intet fall skyldiga att underhålla eller giva understöd åt andra skolor än sådana, i vilka svenskan är undervisningsspråk. I statens undervisningsanstalter skall undervisningen likaledes givas på svenska språket. Utan vederbörande kommuns samtycke kan undervisning i finska språket icke meddelas i sådana folkskolor, som underhållas eller erhålla understöd av staten eller kommunen.

3) Då någon på Åland belägen fastighet försäljes till någon person, som icke äger hemortsrätt i landskapet, äger varje person, som där har hemortsrätt ävensom Landstinget och den kommun, inom vilken fastigheten är belägen, rätt att återköpa fastigheten till ett pris, som, om överenskommelse icke kan träffas, skall fastställas av häradsrät-

ten, under hänsynstagande till gällande pris.

Detaljerade bestämmelser skola fastställas i en särskild lag rörande tillvägagångssättet vid dylikt återköp samt beträffande företrädesrätt i händelse av flera anbud

Sagda lag kan icke ändras, tolkas eller upphävas under andra villkor än dem, som gälla beträffande självstyrelselagen.

4) Personer, som inflytta till Ålandsögruppen och som äro i besittning av finsk medborgarrätt, skola icke förvärva rösträtt å öarna i kommunernas eller landskapets angelägenheter förrän fem år efter det de förvärvat hemortsrätt på öarna. Såsom inflyttad i denna mening skall icke anses en person, som tidigare under minst fem år ägt hemortsrätt på Ålandsöarna.

5) Ålandsöarnas landshövding skall utnämnas av Finska republikens president i samråd med Ålands Landstings ordförande. I händelse öfverenskommelse dem emellan icke kan träffas skall republikens president till landshövding utse någon person inom en förteckning på fem kandidater föreslagna av Landstinget, och vilka besitta nödvändiga förutsättningar för öarnas goda förvaltning och statens säkerhet.

6) Landskapet Åland skall vara berättigat att för sina behov använda 50 % av inkomsten från grundskatten utöver de inkomster, som avses i självstyrelselagens 21 art.

7) Nationernas Förbunds Råd skall vaka över ifrågavarande garantiers tillämpning. Finland skall till Rådet med sina egna anmärkningar överlämna alla klagomål eller framställningar från Ålands Landsting beträffande ovannämnda garantiers tillämpning, och Rådet äger, i händelse frågan skulle vara av rättslig natur, rådfråga den fasta mellanfolkliga domstolen."

Vid återgivandet av ovannämnda garantibestämmelsers ordalydelse har Lagutskottet, i avsaknad av den officiella finländska översättningen, nödgats använda sig av kungl. svenska utrikesdepartementets år 1921 utgivna blå bok i Ålandsfrågan.

Vid sin jämförelse av förestående garantibestämmelsers ordalydelse och den föreliggande lagtexten har Lagutskottet funnit överensstämmelse i huvudsak råda. Men såsom en allmän, enligt Lagutskottets mening icke oväsentlig avvikelse från sagda bestämmelser måste dock fast-

slås, att ifrågavarande garantier icke uti självstyrelselagen intagits, önskönt Nationernas Förbunds Råd uti sitt beslut tvenne särskilda gånger framhållit, att så borde ske, och Finlands regering genom sina representanter uttryckligen förbundit sig härtill. Garantibestämmelserna hava tvärtom sammanförts uti en särskild lag och sålunda vidfogats självstyrelselagen i stället för att i densamma intagas. Denna omständighet saknar icke sin stora betydelse. Ty enligt Lagutskottets mening torde ur Förbundsrådets beslut av den 24 juni, däri Rådet omnämner de cya garantier, som enligt dess uppfattning borde uti självstyrelselagen intagas, alldeles direkt kunna drögas den slutsatsen, att sagda lag i sig själv av Förbundsrådet betraktats såsom en av garantierna för barnas "välgång och lycka" och sålunda böra underställas Rådets övervakande uppsikt, vilket nu, sedan bestämmelsen härom intagits endast i en vidfogad lag synes i viss mån försvåradt. Visserligen innehåller självstyrelselagens 36 § bestämning därom, att lagen ej kan ändras, förklaras eller upphävas annorlunda än med Ålands landstings bifall och i den ordning, som om grundlag är stadgat. Men med hänsikt därtill, att, såsom erfarenheten under de senaste åren utvisat, grundlagsstadganden av Riksdagen ej tillmätas större betydelse än andra lagstadganden och avvikelser från sådana i lagstiftningen oupphörligt äga rum, varigenom själva grundlagsbegreppet hålles flytande och beröfvats den kontinuitet, som benämningen "grundlag" innebär, förefinnes ju möjlighet för riksdagen att i grundlagsenlig ordning, vilket endast innebär att formerna för sådan lagstiftning behörigen iakttagas, upphäva och ändra återopade lagrum. Någon verklig trygghetsönska kan detsamma sålunda icke, såsom ej värnsadt av internationella garantier, skänka Ålands befolkning. Utskottet har fördenskull icke ansett sig kunna undgå att uttala sig i denna synnerligen viktiga fråga; så mycket mindre som ur de Landstinget tillhandahållna handlingarna ej på något sätt antytts orsaken till denna betänkliga avvikelse från Förbundsrådets bestämmelser.

Vid företagen detaljgranskning av lagförslaget har Utskottet funnit § 1 vara avfattad i noggrann överensstämmelse med garantibestämmelserna, varför Utskottet, huru önskligt ur praktisk synpunkt än varit, att rapportörkommissionens förslag om att Landstinget i sådan händel-

se, att dess ordrörande och Republikens president ej kunnat ena sig om, landshövding endast behöft uppställa tre i stället för fem kandidater, vunnit Förbundsrådets beaktande, dock ej kan emot lagrummet framställa någon anmärkning.

Även § 2 i lagen är redigerad i överensstämmelse med ovan återgivna garantibestämmelser. Huru nödvändigt det enligt Utskottets uppfattning än varit, att uti lagrummet, för bevarandet av landskapet såsom ett rent svenskt område, skulle upptagits förbud för inrättande av jemväl privata skolor med finskt undervisningsspråk utan vederbörligt tillstånd av landskapets myndigheter, anser Utskottet, då garantibestämmelsen är tydlig och klar därutinnan, att förbudet för finskt undervisningsspråk endast gäller skola, som underhålles eller åtnjuter understöd av staten eller kommunen, sig ej kunna annat än förorda ett godkännande av lagen i här berörda avseende.

Däremot torde en avvikelse från garantibestämmelsernas avsikt föreligga ifråga om följande § och bestämmelsen däri, att vilkoret om fem års bosättning i landskapet för rätt att utöva kommunal rösträtt och att deltaga i val till Landstinget ej gäller för den, som tidigare så lång tid i landskapet haft laga bo och hemvist. Ty enligt den franska texten skulle denna bestämmelse endast bort gälla för den, som under de fem år, som föregått antagandet av garantibestämmelserna, varit inom landskapet bosatt. Men då olägenheten av lagrummets formulering uppvägas därav, att även verkliga ålänningar, som efter en längre tids frånvaro ånyo bosätta sig i landskapet, i de flesta fall omedelbart kunna träda i utövning av sina fulla medborgerliga rättigheter, så finner Utskottet lagrummets avfattning för landskapet ej medföra någon våda eller olägenhet.

Annorlunda är förhållandet i fråga om ^{den/}formulering, § 5 i lagförslaget erhållit. Såsom vilkor för rätt att i landskapet Åland inköpa fastighet, utan att rätt till återlösen vare sig av landskapet, kommun eller enskild, äger rum, uppställas i lagrummet endast, att köparen inom landskapet har sitt laga bo och hemvist. Genom denna formulering av lagrummet har garantibestämmelsen i Förbundsrådets beslut av den 24 juni 1921 (mom. 3), som uttryckligen inskräpper, att bestämmelsen skall avse att bevara jordegendomen i åländska händer, förlorat all

kraft och verkan, varför densamma uppenbart av lagstiftaren felredigerats. Ty såsom bestämmelsen nu enligt dess ordalydelse bör tolkas, tillåter den en person, som endast några få dagar inom åländsk kommun haft bo och hemvist, att inom landskapet inköpa fastighet, utan att anförda lösningsrätt inträder. Vid sådant förhållande måste ovilkorligen i uttrycket "laga bo och hemvist" vid lagtillämpningen inläggas en betydelse, som icke svarar emot den hävdvunna eller den finska lagterminologins, vilket åter skulle erfordra en skild, av Finlands riksdag i sådant avseende avgiven förklaring.

Enligt vad Utskottet har sig bekant, avsågs vid redigeringen av ifrågavarande punkt i garantibestämmelsen i själva verket någonting annat än vad i lagtexten kommit till uttryck, i det med grundtextens "dominile legal" - den svenska textens "hemortsrätt"- åsyftades sammanfattningen av de fullständiga medborgarlaga rättigheter, som jemlikt § 3 inom landskapet kunna vinnas endast av dem, vilka i minst fem års tid varit inom någon landskapets kommun bosatt. En sådan lydelse måste även i bestämningen enligt Utskottets mening inläggas, om avsikten med garantibestämmelsen skall helst i någon mån vinnas.

De bestämmelser i lagen, vilka dels tillerkänna landskapet rätt att för sina behov använda hälften av grundskatten utöver de inkomster, varom stadgas i 21 § av självstyrelselagen, dels även behandla den ordning, i vilken klagomål från Landstingets sida till Nationernas Förbunds Råd över tillämpningen av stadgandena i lagen skola anföras och fastställa republikens regeringsskyldighet att tillika med egna anmärkningar i anledning av klagomålen frambefordra dem till Förbundsrådet, finner Utskottet vara avfattede i noggrann överensstämmelse med Förbundsrådets beslut.

Änskört sålunda föreliggande lag uti väsentliga hänseenden lemnar rum för anmärkningar och bristerna i vissa fall kunna medföra allvarig fara för landskapets svenskhet, finner Utskottet under för handen varande omständigheter ingen annan möjlighet än att för Landstinget föreslå godkännande av lagen i dess nuvarande ordalydelse. Ty en hänvändelse till Republikens President om rättelse i lagens mest i ögonfallande brister, vilket under remissdebatten av särskilda landstingsmän påfordrades, vore ändamålslös, allderstund, jemlikt § 19 i

gällande regeringsform, av Riksdagen antagen lag skall av Presidente stadfästas i den lydelse, vari den av Riksdagen antagits. Någon möjlighet att i lagen införa ändring förefinnes för Presidenten sålunda icke. Däremot är det för Landstinget obetaget att genom motion till Riksdagen framlägga ett nytt förslag till garantilag, avfattad i överensstämmelse med de synpunkter, som ovan av Utskottet framhållits.

Utskottet tillåter sig därför värdsammast för Landstinget föreslå, dels

att Landstinget ville i skrivelse till Republikens President såsom avfordrat utlåtande meddela, att Landstinget, som för sin del finner att med uttrycket "laga bo och hemvist" i lagens 5 § bör avses laga bo och hemvist under en fortlöpande period av fem år, anser sig kunna tillstyrka lagens stadfästade, men att Landstinget förbehåller sig rätt att till förstsammanträdande riksdag framkomma med förslag till ändring av lagen i sådana punkter, som enligt Landstingets uppfattning ovilkorligen påkalla sådan.

dels även

att Landstinget ville åt Lagutskottet uppdraga att utarbeta förslag till sådan ändring av muifrågavarande lag, som är nödvändig för att de av Nationernas Förbunds Råd åsyftade garantier na må bli förverkligade, att Riksdagen i motionsväg föreläggas.

På Lagutskottets vägnar:

Carl Björkman

Torsten Rothberg

Arthur Gylling

Johannes Eriksson

Robert Rosenblad.